

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta (HE 44/2021 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 13/2021 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Mirja Salonen, oikeusministeriö
- ylilääkäri Soila Karreinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- esittelijäneuvos Anu Rita, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- johtaja Eeva Säisä, Helsingin vankila
- lakimies Anna-Liisa Sandvik, Rikosseuraamuslaitos
- aluehallintoylilääkäri Sinikka Salo, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
- kehittämisspäälikkö Merja Mikkola, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- johtaja Jussi Korkeamäki, Vankiterveydenhuollon yksikkö
- edunvalvonta- ja sosiaalineuvoja Marja Lähde, Kriminaalihuollon tukisäätiö
- puheenjohtaja Antti Santamäki, Vankilavirkailijain Liitto VVL r.y.
- professori Sakari Melander

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Helsingin käräjäoikeus
- Helsingin hallinto-oikeus
- Rikosseuraamusalan henkilöstöyhdistys RikHe ry

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta. Ehdotettavan lain tavoitteena on varmistaa vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa sekä tutkintavankeuden toimeenpanossa riittävän täsmällinen säädöspohja koronavirusepidemian aikana.

Esityksessä ehdotetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi päättää vankilan tai sen osaston erilaisten toimintojen, vankien tapaamisten ja vankien poistumislupien rajoittamisesta tai keskeyttämisestä epidemian leviämisen estämiseksi. Tällainen päätös voitaisiin tehdä, jos on ilmeistä, että epidemian leviämisen estämiseksi jo toteutetut, vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Päätöksen tekemisen edellytyksenä olisi lisäksi, että Vankiterveydenhuollon yksikkö olisi arvioinut epidemiatilanteen ylittäneen tietyn kynnyksen sillä alueella, jossa vankila sijaitsee. Vaihtoehtoisesti päätös voitaisiin tehdä, jos kyseisessä vankilassa olisi jo ilmennyt tartuntoja, ja Vankiterveydenhuollon yksikkö arvioisi tartuntojen aiheuttavan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen. Rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteiden käyttöönotto edellyttäisi, että ne olisivat välttämättömiä. Laissa säädettäisiin siitä, millaisia toimintoja, tapaamisia ja poistumislupia voitaisiin rajoittaa tai keskeyttää. Esimerkiksi lapsen tapaamisia ei voitaisi lain nojalla rajoittaa tai keskeyttää. Laissa säädettäisiin myös muun muassa siitä, että jos tapaamisia tai poistumislupia on rajoitettu tai ne on keskeytetty kokonaan, tulisi vangeille sallia tavanomaista joustavammin yhteydenpito vankilan ulkopuolelle videoyhteyden tai muun soveltuvan teknisen yhteydenpitotavan välityksellä.

Lisäksi ehdotetaan, että oikeusministeriö voisi rajoittaa asetuksella yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittamista, jos se olisi epidemian johdosta rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi välttämätöntä. Asetuksen voimassa ollessa voitaisiin myös lykätä tai keskeyttää jo täytäntöönpanossa olevia yhdyskuntaseuraamuksia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa 31.10.2021 saakka.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Esityksen tausta ja tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voi ehdotetun sääntelyn mukaan päättää vankilan tai sen osaston erilaisten toimintojen, vankien tapaamisten ja vankien poistumislupien rajoittamisesta tai keskeyttämisestä epidemian leviämisen estämiseksi. Myös yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa voidaan oikeusministeriön asetuksella rajoittaa. Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on varmistaa rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa riittävän täsmällinen säädös-

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

pohja sekä turvata tutkintavankien, vankien ja vankilahenkilökunnan hengen ja terveyden suojeleminen samoin kuin rangaistusten täytäntöönpanon asianmukainen ja turvallinen järjestäminen koronavirusepidemian aikana (ks. HE, s. 38).

Saadun selvityksen mukaan koronavirusepidemia on vaikuttanut merkittävästi Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan. Rikosseuraamuslaitos on yhdessä Vankiterveydenhuollon yksikön kanssa tehnyt kattavia torjuntatoimia vankiloissa. Oikeusministeriö on lisäksi vankeuslain nojalla antanut useita asetuksia, joiden avulla sakon muuntorangaistukseen ja enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen tuomittujen rangaistusten täytäntöönpanoa on voitu rajoittaa. Asetuksen avulla on vähennetty vankiloissa olevien vankien määrää ja väljyyden lisäämisellä saatu ehkäisty koronaviruksen leviämistä vankiloiden sisällä. Koronavirusepidemian alussa huhtikuussa 2020 säädettiin myös laki sakon muuntorangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon väliaikaisesta rajoittamisesta (194/2020). Laissa kiellettiin tietyt edellytykset täytävien sakon muuntorangaistusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpano asetuksia laajemmin 31.7.2020 saakka.

Vankeusrangaistusten täytäntöönpanon rajoittaminen ei kuitenkaan epidemian pitkittyttyä ole kestävä keino hallita tilannetta, sillä siirretyt vankeusrangaistukset aiheuttavat ruuhkautumista täytäntöönpanossa. Koronavirus voi myös päästä suljetuissa vankiloissa nopeastikin leviämään laajasti.

Koronavirusepidemia on vaikeuttanut myös yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa, sillä esimerkiksi yhdyskuntapalvelun palvelupaikkoja on monin paikoin tautitilanteen huononnettua suljettu. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole mahdollisuutta rajoittaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa samalla tavoin kuin vankeusrangaistusten täytäntöönpanoa.

Hallituksen esityksestä ilmenevän ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja perusteltuna, sillä koronavirusepidemian aikana on ilmennyt, ettei voimassa olevassa lainsäädännössä ole riittävästi varauduttu kyseisen epidemian kaltaisiin tartuntatautitilanteisiin eikä niiden aiheuttamiin haasteisiin rangaistusten täytäntöönpanossa. On tärkeää, että Rikosseuraamuslaitoksella on toimintansa tukena riittävän selkeä lainsäädäntö, jonka nojalla epidemian leviämistä voidaan ehkäistä ja huolehtia samalla vankeuslain velvoitteesta panna vankeus täytäntöön yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille turvallisesti. Oikeasuhtainen ja tarkkarajainen lainsäädäntö turvaa myös vankien ja tutkintavankien oikeuksien toteutumista poikkeuksellisissa oloissa.

Myös perustuslakivaliokunta (ks. PeVL 13/2021 vp, s. 3 ja 4) on pitänyt ehdotetun sääntelyn taustalla olevia tavoitteita hyväksyttävinä sekä ehdotettuja säännöksiä välttämättöminä. Perustuslakivaliokunnalla ei ole rajoitusten ja kieltojen porrasteisuus ja niiden käyttöedellytysten sitominen ajalliseen välttämättömyyteen sekä lakiehdotuksen määräaikainen voimassaolo huomioiden huomauttamista myöskään sääntelyn oikeasuhtaisuudesta. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin kiinnittänyt lausunnossaan huomiota tarpeeseen täsmentää sääntelyä. Lakivaliokunta ehdottaa useisiin ehdotettuihin säännöksiin tarkennuksia jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selvitetyn tavoin.

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

Lievemmat keinot koronavirusepidemian ehkäisemiseksi

Perustuslakivaliokunta on useiden lakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden tavoin kiinnittäneet huomiota siihen, että hallituksen esityksestä ei riittävällä tavalla ilmene nyt esitettyjä lievempien toimenpiteiden soveltuvuus (PeVL 13/2021 vp, s. 4).

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä sekä sosiaali- ja terveysministeriöltä lisäselvitystä asiasta. Saadun selvityksen mukaan hallituksen esityksen perusteluissa tuodaan yleisellä tasolla esille, että voimassa olevan lainsäädännön mahdollistamia toimia voivat olla ainakin hygienian ja siivouksen tehostaminen, kasvusuojainten käyttö, sairastuneiden eristäminen ja altistuneiden karanteeniin määrääminen, ohjeistus riittävien etäisyyksien pitämiseen, ryhmäkokojen pienentäminen ja järjestettävien toimintojen muokkaaminen (ks. HE, s. 23). Edellä mainitut toimet ovat ensisijaisia keinoja, joiden toteutuminen tulisi varmistaa vankiloissa ennen kuin ehdotetussa laissa tarkoitettuihin rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteisiin voidaan ryhtyä. Merkityksellistä tällaisten toimien järjestämisessä on Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon yksikön välinen tiivis yhteistyö ja selkeän ohjeistuksen antaminen vankiloille.

Vankeja koskevat saadun selvityksen mukaan samat tartuntatautilain (1227/2016) mukaiset toimet kuin muitakin henkilöitä Suomessa. Vankiterveydenhuollon yksikkö vastaa tartuntatautilain 10 §:n mukaisesti tartuntatautiin torjuntatyöstä osana järjestämisvastuuseensa kuuluvaa terveydenhuoltoa ja voi tehdä tartuntatautilaissa kunnan tehtäviksi säädetyt henkilöä koskevat viranomaispäätökset. Kyseinen yksikkö on järjestänyt tartuntatautilääkäreiden päivystysjärjestelmän, ja vankiloissa on jatkuva valmius reagoida tautiepäilyihin. Henkilö voidaan asettaa tartuntatautilain 60 §:n mukaiseen karanteeniin, jos hänen on todettu tai perustellusti epäilty altistuneen yleisvaaralliselle tartuntataudille, mikäli taudin leviämisen vaara on ilmeinen eikä taudin leviämistä voida muulla tavoin estää. Tätä keinoa on saadun selvityksen mukaan laajasti hyödynnetty covid-19-epidemian aikana, jotta tartuntaketjuja on saatu katkaistua tai niiden syntymistä estettyä.

Saadun selvityksen mukaan vankeuslaki (767/2005) mahdollistaa jossain määrin erilaisten vankilan toimintojen muokkaamisen tarpeen mukaan. Esimerkiksi vapaa-ajan toimintaa koskevat vankeuslain 11 luvun 1 ja 2 § ovat muotoilultaan melko yleisiä, eivätkä ne sinänsä velvoita vankilaa järjestämään tietyn tyyppistä vapaa-ajan toimintaa. Vapaa-ajan toimintoja voidaan siten pyrkiä uudelleen järjestelemään esimerkiksi siten, että kuntosalin sijasta vangeille järjestetään tavanomaista enemmän mahdollisuuksia ulkoiluun, jolloin tartuntavaara voi olla pienempi (ks. HE, s. 24). Toimintojen uudelleen järjestelyn mahdollisuudet kuitenkin vaihtelevat. Uudelleen järjestelyn mahdollisuuksiin vaikuttaa esimerkiksi vankilan tai sen osaston valvonnan taso, käytössä olevat tilat ja henkilöstömäärä, kulloinenkin vankimäärä ja käyttöaste. Myös henkilökuntaan kohdistuvilla laajamittaisilla karanteeneilla voi olla merkitystä siihen, miten toimintoja kyetään esimerkiksi porrastamaan tavanomaista pienemmissä ryhmissä tehtäviksi. Mainittujen seikkojen vuoksi kaikkien käytössä olevien mahdollisuuksien kattava kuvaaminen siten, että ne soveltuisivat kaikkiin vankiloihin kaikissa tilanteissa, on vaikeaa.

Esityksen valmistelussa on otettu huomioon, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan mukaan tartuntatautilain väliaikaisesti voimassa olevaa, riittävää hygieniää ja etäisyyksien pitämistä koskevaa 58 c §:ää ei ole ollut tarpeen ulottaa koskemaan valtion virastoja ja laitoksia (ks. StVM 1/2021 vp). Sosiaali- ja terveysvaliokunta on katsonut, että valtion virastojen ja laitosten asianmukaiset

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

käytänteet on käytännössä mahdollista varmistaa myös valtionhallinnon sisäisellä ohjauksella. Esityksen valmistelussa ei tämän vuoksi ole päädytty esittämään sääntelyä tällaisten toimien noudattamisesta Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa.

Saadun selvityksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ja Vankiterveydenhuollon yksikkö ovat laatineet yksityiskohtaiset ohjeistukset koronaviruksen leviämisen ehkäisemisestä vankiloissa. Ohjeistusta on annettu muun muassa vankien asuttamisesta mahdollisuuksien mukaan yhden hengen selleihin, vankien osastosijoituksista samoin kuin siitä, etteivät eri osastoilla olevat vankiryhmät ole tarpeettomasti tekemisissä keskenään. Niin ikään ohjeistusta on annettu ruokailun järjestämisestä, vankiloiden tilojen siivoamisesta ja hygieniasta huolehtimisesta. Vankilan henkilökuntaa on myös ohjeistettu käyttämään kasvusoojainta. Myös vangeille jaetaan kasvusoojaimia, ja niiden käyttöä suositetaan vangeille vahvasti. Lisäksi vankien kuljetusten järjestämistä mahdollisimman terveysturvallisesti on ohjeistettu.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut vankiloille ohjeistusta myös toimintojen uudelleenjärjestämisestä. Vankila voi esimerkiksi päättää vankilan tiloissa järjestettävien ryhmämuotoisten opintojen suorittamisen siirtämisestä etäopiskeluna tapahtuvaksi. Toimintavolvollisuuden muuttamisen yhteydessä on vuorostaan huolehdittava siitä, että korvaava toiminta on rangaistusajan suunnitelmaa edistävää. Toimintavolvollisuuden muuttaminen voi tarkoittaa esimerkiksi siirtymistä työtoiminnasta toiseen työtoimintaan. Korvaavaa toimintaa voi olla myös itseopiskelua, etäopetusta, sähköisten palvelujen opettelua, rangaistusajan suunnitelman toteuttamisen läpikäyntiä, jatkumoiden suunnittelua tavanomaista perusteellisemmin tai kirjaston palveluiden opastusta. Uskonnolliset tilaisuudet vuorostaan tulisi mahdollisuuksien mukaan järjestää esimerkiksi siten, että vankilapastori tai muu uskonnollista työtä tekevä henkilökuntaan kuuluva voi pitää tilaisuuksia osastoittain. Uskonnollinen tilaisuus voidaan järjestää myös ilman vankien läsnäoloa niin, että vangit voivat seurata tilaisuutta television välityksellä.

Voimassaoloaika

Ehdotetun väliaikaisen lain on tarkoitus olla voimassa 31.10.2021 saakka eli suhteellisen lyhyen ajan. Pitempää aikaa voisi puoltaa koronavirustilanteen kehittymisen ja päättymisen vaikea ennakoitavuus ja se, että tautitilanne on viimeisen vuoden aikana merkittävästi aaltoillut ja voinut äkillisesti huonontua. Toisaalta tautitilanne on tällä hetkellä rauhoittunut ja rokotuskattavuus paranee jatkuvasti. Mainitut seikat huomioon ottaen valiokunta pitää ehdotettua voimassaoloaikaa perusteltuna.

Selvyyden vuoksi valiokunta myös toteaa, että ehdotetuissa säännöksissä tarkoitetut toimet edellyttävät aina viranomaispäätöstä, jonka edellytyksenä on vuorostaan ehdotetuissa säännöksissä säädettyjen taudin leviämiseen liittyvien tunnuslukujen täyttyminen. Säännöksiä ei siten voida käytännössä soveltaa, jos tautitilanne paranee kansallisesti tai alueellisesti. Toisaalta ne voidaan ottaa sääntelyn voimassaoloaikana käyttöön, jos koronavirustilanne pahenee. Säännökset myös mahdollistavat nopean reagoinnin yksittäisessä vankilassa, jossa todetaan useita tartuntoja, vaikka yleinen tautitilanne yhteiskunnassa olisikin jo kohentunut esimerkiksi rokotekattavuuden kautta.

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

Jatkotoimet

Hallituksen esitys pohjautuu oikeusministeriön asettaman työryhmän työhön, jonka tehtävä on ollut pysyvän lainsäädännön valmistelu tartuntatautien torjunnasta rangaistusten täytäntöönpanossa sekä tutkintavankeuden toimeenpanossa. Työryhmän ehdotuksesta saadun lausuntopalautteen perusteella ehdotetut säännökset on hallituksen esityksessä supistettu koskemaan vain koronavirusepidemiaa ja olemaan voimassa vain väliaikaisesti.

Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että jatkossa vielä selvitetään ja arvioidaan mahdollisuuksia säätää tartuntatautien torjumisesta pysyvin säännöksiin esimerkiksi vankeuslain kokonaistarkastelun yhteydessä, jonka on saadun selvityksen mukaan tarkoitus käynnistyä jo kuluvana vuonna.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Laki väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta

2 §. Vankiloiden toimintojen rajoittaminen tai keskeyttäminen. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota tarpeeseen sitoa säännösperustaisesti keskeyttämistä koskeva välttämättömyysedellytys 2—4 §:ssä (2 §:n 2 momentti, 3 §:n 2 momentti, 4 §:n 2 momentti) esimerkiksi mainittujen pykälien 1 momentissa säädetyin tavoin sääntelyn tavoitteeseen. Lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttia täydennetään perustuslakivaliokunnan tarkoittamalla tavalla.

Lisäksi perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota lakivaliokunnankin asiantuntijakuulemisessa esiin tuotuun huoleen siitä, että lakiehdotuksesta tai sen perusteluista ei ilmene, miten vankien on tarkoitus käyttää toiminnan ja vapaa-ajan toiminnan rajoittamisen tai keskeyttämisen vuoksi vapautuva aika (PeVL 3/2021 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunnan mukaan ehdotetun 2 §:n mukaiset rajoitus- ja keskeytyspäätökset eivät suoraan koske sitä, kuinka avoimissa tai suljetuissa olosuhteissa vangit viettävät sen ajan, josta rajoittamis- tai keskeytyspäätöksessä on kyse. Ehdotetun sääntelyn on tältä osin arvioitu voivan johtaa siihen, että vangit olisivat suljetuina yksin selliinsä lähes vuorokauden ympäri lukuun ottamatta lailla taattua oikeutta päivittäiseen tunnin ulkoiluun. Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotuksen perusteluista ei kuitenkaan ilmene, että tällainen erityisesti pitkäaikaisena erittäin syväälleikävä rajoitus vangin elinolosuhteisiin olisi lakiehdotuksen tarkoituksena. Perustuslakivaliokunnan mukaan sääntelyä on täsmennettävä ja selkeytettävä sekä viranomaisten päätösvallan ilmentävä selkeästi laista.

Hallituksen perusteluista ilmenee, että toimintoja rajoitettaessa tai keskeytettäessä tulisi arvioida tarve päivittää vankilan osaston tai osastojen päiväjärjestys rajoitustoimenpiteiden keston ajalle. (s. 35). Lain tasolla ei kuitenkaan ole nimenomaisesti säädetty esimerkiksi siitä, kuinka monta tuntia järjestettyä toimintaa tai vapaata sellin ulkopuolista toimintaa vangeille on järjestettävä. Kansainvälisten suositusten mukaan vangeilla tulisi olla mahdollisuus sellin ulkopuoliseen aikaan vähintään kahdeksan tuntia päivässä. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan suosituksen toteutuminen vaihtelee vankiloittain ja osastoittain normaalioloissakin etenkin viikonloppuisin ja pyhien aikana. Suosituksen mukaiseen tuntimäärään pääseminen riippuu etenkin käytettävissä olevan henkilökunnan määrästä.

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

Esityksen perusteluissa on korostettu, että kynnys siihen, että kaikki 2 §:n 1 momentin luettelossa mainitut toiminnot keskeytetään täysin, on hyvin korkealla (s. 25). Tällaisen tilanteen voidaan esityksen mukaan ajatella olevan käsillä, jos virus on päässyt jo leviämään vankilan sisällä runsaasti tai jos yhteiskunnassa muuten epidemiatilanne on erittäin vaikea. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vankilasta ja osastosta riippuen kaikkien toimintojen keskeyttäminen voi käytännössä tarkoittaa sitä, että vangeille järjestetään vain vankeuslain perushuoltoa koskevan 7 luvun mukaiset toiminnot, kuten tunnin mittainen päivittäinen ulkoilu, ruokailu ja peseytyminen. Ehdotetussa laissa on kuitenkin turvattu se, että perusoppimäärän mukaista koulutusta ei voida rajoittaa tai keskeyttää, eikä kaikkien toimintojen keskeyttäminen vaikuta myöskään valvottuihin tapaamisiin, sillä niitäkään ei voida kokonaan keskeyttää.

Lakivaliokunta toteaa, että ehdotettujen rajoitustoimien tavoitteena on koronavirustartuntojen ehkäiseminen fyysisiä kontakteja vähentämällä. Tähän tavoitteeseen ei välttämättä päästä, jos vangit saisivat toimintojen vähentämisestä vapautuvan ajan esimerkiksi olla vapaasti osastoilla. Ehdotetun sääntelyn avulla tulee myös voida vastata erilaisiin epidemiatilanteisiin eli erittäin vaikeisiin tilanteisiin, joissa saatetaan joutua turvautumaan tiukkoihin rajoituksiin.

Edellä esitetyn ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää perusteltuna, että ehdotettu sääntely mahdollistaa myös kaikkien toimintojen keskeyttämisen vankilassa tai sen osastolla. Siitä, millä edellytyksillä tämä on mahdollista, on kuitenkin aiheellista säätää nimenomaisesti. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että ehdotetun pykälän 2 momentin loppuun lisätään nimenomainen raja, jonka mukaan kaikkien toimintojen keskeyttäminen on mahdollista vain 2 §:n 4 momentissa tarkoitettussa tilanteessa. Tämä merkitsee sitä, että kaikki toiminnot voidaan keskeyttää vankilassa tai sen osastolla vain siinä tapauksessa, että päätöksen kohteena olevassa vankilassa merkittävällä määrällä vangeista tai henkilökuntaan kuuluvista on todettu koronavirustartunta ja tartunnat aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen vankilassa. Käytännössä tällöin ollaan lähellä tilannetta, jossa tartuntatautilain karanteeniin asettaminen voi tulla harkittavaksi laajemmin vankien ja henkilökunnan keskuudessa. Valiokunta pitää tärkeänä, ettei kaikkien toimintojen keskeyttäminen johda pitkittyneisiin eristyksenomaisiin olosuhteisiin.

Kuten edellä on todettu, laissa ei ole nykyisin säädetty vankien sellien ulkopuolisen ajan käytöstä. Valiokunnan mielestä tarvetta ja mahdollisuuksia säätää asiasta nykyistä tarkemmin olisi aiheellista arvioida edellä tarkoitettun vankeuslain kokonaistarkastelun yhteydessä.

3 §. Vankien tapaamisten rajoittaminen tai keskeyttäminen. Edellä ehdotetun 2 §:n 2 momentin yksityiskohtaisiin perusteluihin viitaten lakivaliokunta ehdottaa pykälän 2 momenttia täydennettäväksi perustuslakivaliokunnan tarkoittamalla välttämättömyysedellytyksellä.

Ehdotetusta momentista ilmenee, että vankilan ulkopuolisia tapaajia koskevia valvottuja tapaamisia ei voida kokonaan keskeyttää. Vankien väliset valvotut tapaamiset voitaisiin kuitenkin keskeyttää kokonaan. Lakivaliokunta ei pidä tätä johdonmukaisena eikä perusteltuna. Vankeuslain 13 luvun 7 §:n mukaan vangille voidaan myöntää lupa valvottuun tapaamiseen toisen samaan vankilaan sijoitetun vangin tai tutkintavangin kanssa, jos on kyse vangin lähiomaisesta, muusta läheisestä tai vangille tärkeästä henkilöstä ja tapaaminen on perusteltu vangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta tärkeästä syystä. Tapaamisen myöntämisen edellytyksenä on, ettei tapaami-

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

sesta aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle. Vastaava säännös sisältyy myös tutkintavankeuslain 9 luvun 5 §:ään. Valiokunta pitää perusteltuna, ettei kyseisissä säännöksissä tarkoitetuissa tapauksissa vankien välisiä valvottuja tapaamisia voida kokonaan keskeyttää. Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi pykälän 2 ja 4 momentin tarkistamista.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että erityisesti alaikäisten vankien kohdalla tapaamisten rajoittaminen voi muodostua tuntuvaksi rajoitustoimenpiteeksi, ja rajoitus päätöksiä tehtäessä tulisi pyrkiä siihen, että alaikäisille vangeille voitaisiin sallia tapaamiset muita joustavammin (ks. HE, s. 29). Perustuslakivaliokunta kuitenkin katsoo, että lakiehdotukseen on sisällytettävä säännös alaikäisen oikeudesta tavata vanhempiaan ja muita läheisiä myös rajoitusten ja keskeytysten aikana (PeVL 13/2021 vp, s. 5).

Myös lakivaliokunta pitää lasten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta perusteltuna ja tarpeellisenä, että alle 18-vuotiaiden vankien ja tutkintavankien tapaamisista säädetään ehdotetussa säännöksessä nimenomaisesti. Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi, että ehdotettuun 3 §:ään lisätään uusi 5 momentti, jonka mukaan alle 18-vuotiaiden vankien ja tutkintavankien tapaamisia ei voida rajoittaa eikä keskeyttää. Valiokunta pitää lapsen edun kannalta perusteltuna, että säännös estää alaikäisen vangin tapaamisten rajoittamisen yleisesti. Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että alaikäisen vangin tapaaminen voi kuitenkin estyä häneen kohdistettujen tartuntatautilain mukaisten toimien vuoksi.

Perustuslakivaliokunnan mukaan lakivaliokunnan on myös syytä selvittää, voidaanko alaikäisiä koskeva vastaava rajausta kohdistaa alle 21-vuotiaisiin rajoitusten ja keskeytysten vaikuttavuuden kärsimättä (PeVL 13/2021 vp, s. 5). Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan vankiloissa on tällä hetkellä alle 18-vuotiaita vankeja ja tutkintavankeja yhteensä 11, kun taas 18–20-vuotiaita vankeja ja tutkintavankeja on 69. Lakivaliokunta katsoo, että näin suuren ryhmän sulkeminen kategorisesti pois tapaamisrajoituksen piiristä voisi vaarantaa lain tarkoituksen ehkäistä koronaviruksen leviämistä vankiloissa ja heikentää rajoitusten ja keskeytysten vaikuttavuutta, minkä vuoksi valiokunta ei pidä perusteltuna, että alaikäisiä vastaava sääntely ulotetaan koskemaan myös alle 21-vuotiaita vankeja. Lakivaliokunta kuitenkin toteaa, että alle 21-vuotiaana rikoksen tehneillä on jo nykyisin seuraamusjärjestelmässä erityisasema, sillä vankeuslain 1 luvun 5 §:n 3 momentin mukaan heille tuomittua vankeutta täytäntöönpannassa on kiinnitettävä erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin. Kyseinen säännös on siten otettava huomioon harkittaessa alle 21-vuotiaiden vankien tapaamisia nyt käsiteltävänä olevaa väliaikaista lakia sovellettaessa.

4 §. Vankien poistumislupien rajoittaminen tai keskeyttäminen. Pykälän 1 momentti koskee vankien poistumislupien rajoittamista. Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan poistumislupia voidaan rajoittaa esimerkiksi siten, että avolaitoksessa muut poistumisluvat kielletään, mutta vankien säännölliset kaupassa käynnit sallitaan (s. 30). Saadun selvityksen mukaan osassa avolaitoksia vangit ovat käyneet kaupassa laitoksen ulkopuolella vankeuslain 8 luvun 9 §:n 3 momentissa tarkoitettua valvottuun ulkopuoliseen toimintaan myönnetyn luvan perusteella. Tällainen käytäntö ei kuitenkaan vastaa voimassa olevaa lakia, sillä vankeuslain esitöiden (HE 263/2004 vp) mukaan vankeuslain 14 luvun 6 §:n mukaisessa poistumisluvassa voi olla kyse esimer-

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

kiksi avolaitoksessa olevien vankien kaupassa käynnistä. Avolaitosvankien kaupassa käyminen tulisi siten järjestää mainitun säännöksen nojalla.

Edellä 2 §:n 2 momentin yksityiskohtaisiin perusteluihin viitaten lakivaliokunta ehdottaa nyt käsiteltävänä olevan 4 §:n 2 *momenttia* täydennettäväksi perustuslakivaliokunnan tarkoittamalla välttämättömyysedellytyksellä.

Kuten ehdotetussa 3 §:ssä tarkoitetut tapaamista koskevat rajoitukset, myös vankien poistumislupia koskevat rajoitukset voivat olla alle 18-vuotiaille vangeille erityisen tuntuja. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, myös ehdotettuun 4 §:ään lisätään *uusi 4 momentti* siitä, ettei alle 18-vuotiaiden vankien poistumislupia voida rajoittaa tai keskeyttää. Alaikäisen vangin poistuminen voi kuitenkin estyä häneen kohdistettujen tartuntatautilain mukaisten toimien vuoksi.

Koska tutkintavangeilla ei ole vankeusvankeja vastaavia oikeuksia saada poistumislupia, alle 18-vuotiaiden tutkintavankien poistumisluvista ei ole tarpeen säätää.

5 §. Rajoitusten ja keskeytysten vaikutus vankeja koskeviin päätöksiin. Pykälässä säädetään ehdotetussa laissa tarkoitettujen rajoitusten ja keskeytysten vaikutuksesta vankeja koskeviin päätöksiin. Sen mukaan vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies voi peruuttaa jo myönnetyn siviilityöluvan, opintoluvan ja poistumisluvan sekä peruuttaa tapaamisen. Tällainen peruutuspäätös voidaan tehdä 2—4 §:ssä tarkoitetun päätöksen perusteella sen ollessa voimassa.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että hallintolain 6 §:n mukaan peruuttamistoimivaltaa on käytettävä yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin ja sen käyttö on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden (ks. PeVL 13/2021 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunnan mukaan on ollut selvää, että viranomaiset ovat poikkeusoloissakin velvollisia noudattamaan tarkoin lakia ja toimimaan hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Koska harkinnanvaraisenkin edun suovan päätöksen peruuttaminen on sen myöntämättä jättämistä yksilön oikeuksiin enemmän puuttuva toimi, on ehdotettua sääntelyä perustuslakivaliokunnan mukaan syytä täydentää vaatimuksella peruuttamisen välttämättömyydestä lakiehdotuksen 2—4 §:ssä säädettyjen tavoitteiden toteuttamiseksi. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten lakivaliokunta ehdottaa tällaisen vaatimuksen lisäämistä pykälän *1 momenttiin*.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee (s. 31), että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön asettamasta yleisestä rajoituspäätöksestä ei suoraan seuraa kaikkien myönnettyjen lupien tai tapaamisten peruuttaminen tai epääminen. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tekemä rajoittamispäätös esimerkiksi poistumislupien keskeyttämisestä ei siten tarkoita sitä, että vankeja voidaan kategorisesti ohjata olemaan hakematta poistumislupia. Keskushallintoyksikön tekemä päätös antaa vankilalle mahdollisuuden evätä hakemukset, mutta vangeilla on edelleen tavanomaiseen tapaan oikeus hakemuksen tekemiseen, ja kaikki hakemukset tulee käsitellä ja arvioida edellytykset luvan myöntämiselle yksilökohtaisesti.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee lisäksi, että lupien myöntämisessä tulee kiinnittää huomiota erityisesti luvan epäämisen vaikutuksiin yksittäisen vangin kohdalla. Esimerkkinä mainitaan, että vankilan ulkopuolella suoritettavaa opiskelua koskevan luvan kohdalla tulee huoleh-

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

tia siitä, ettei luvan epääminen johda käytännössä opintojen suorittamisen keskeytymiseen täysin. Tällaisella seurauksella arvioidaan voivan olla pitkäaikaisia kielteisiä vaikutuksia vangin mahdollisuuksiin palata osaksi yhteiskuntaa vankeusaikansa päättyessä (ks. HE, s. 32). Lakivaliokunta katsoo, että myös vankilan ulkopuolinen työ voi olla peruste kiinnittää erityistä huomiota luvan epäämisen vaikutuksiin yksittäisen vangin kohdalla esimerkiksi, jos luvan epääminen johtaisi käytännössä työn keskeytymiseen täysin.

Saadun selvityksen mukaan myös osa lapsen tapaamisista toteutuu vankilan ulkopuolella vankilassa olevan vanhemman poistumisluvalla. Tarkkoja tietoja asiasta ei ole, mutta Kriminaalihuollon tukisäätiö on oikeusministeriön pyynnöstä arvioinut, että lapsia, joiden vanhempi on vankilassa ja joiden kohdalla tapaamispaikaksi on muun kuin vankilan viranomaisen päätöksellä määrätty jokin muu paikka kuin vankila, voisi olla noin 170—530 lasta vuositasona. Tällaisten tapaamisten turvaaminen on tärkeää, minkä vuoksi valiokunta katsoo, että myös sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen tai tuomioistuimen antaman päätöksen mukaisen lapsen tapaamisen toteuttaminen vankilan ulkopuolella on peruste, jonka kohdalla tulee erityisesti harkita luvan epäämisen vaikutukset, jotta varmistetaan lapsen edun mukainen toiminta. Tällaiset tapaamiset on aiheellista huomioida myös vankiloille annettavassa ohjeistuksessa.

6 §. Vankilan eräät järjestelyt rajoitus- tai keskeyttämis päätöksen voimassa ollessa. Pykälässä säädetään järjestelyistä, joiden tarkoituksen on varmistaa, että rajoitus- ja keskeytystoimista aiheutuu mahdollisimman vähän heikennystä vankien olosuhteisiin ja oikeuksiin.

Vankeuslain 4 luvun 6 §:n mukaan vangille on laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten. Kyseinen rangaistusajan suunnitelma sisältää suunnitelman vangin sijoittamisesta, toiminnasta rangaistusaikana, valvotusta koevapaudesta ja ehdonalaisesta vapauttamisesta sekä poistumisluvan myöntämisestä. Rangaistusajan suunnitelman toteuttamista voivat vaikeuttaa paitsi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön rajoitus- tai keskeyttämis päätökset myös yhteiskunnan muusta sulkeutumisesta johtuvat syyt. Esimerkiksi erilaisten järjestöjen tavanomainen toiminta vankilassa voi keskeytyä epidemian vuoksi. Edellä esitetyn vuoksi ehdotetun pykälän 1 momentissa säädetään, että vangeille asetettu osallistumisvelvollisuus toimintaan voidaan täyttää myös muussa kuin rangaistusajan suunnitelmaa edistävässä toiminnassa. Tavoitteena on varmistaa, ettei vangille koidu kielteisiä seurauksia siitä, ettei rangaistusajan suunnitelmaa voida välttämättä toteuttaa kaikilta osin rajoitusten aikana (ks. HE, s. 32).

Lakivaliokunta pitää ehdotetun sääntelyn tavoitetta kannatettavana. Sääntely vaikuttaa kuitenkin mahdollistavan sen, että vangin osallistumisvelvollisuus voidaan täyttää millä tahansa vankilassa järjestettävällä muulla toiminnalla, jolla ei tarvitse olla yhteyttä vangille laadittuun rangaistusajan suunnitelmaan. Valiokunta toteaa, että vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on vankeuslain 1 luvun 2 §:n mukaan lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Niin ikään vankeuslain 1 luvun 3 §:n 3 momentissa säädetään, että vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava ja että vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään. Valiokunta korostaa, että mainitut vankeuslaissa rangaistuksen täytäntöönpanolle asetetut tavoitteet ja velvoitteet ovat voimassa myös väliaikaisessa sääntelyssä tarkoitettujen rajoitusten aikana. Ottaen myös huomioon rangaistusajan suunnitelman mer-

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

kitys rangaistuksen täytäntöönpanossa valiokunta pitää tärkeänä, että vankilat myös poikkeusoloissa pyrkivät järjestämään sellaista toimintaa, joka edistää vankien rangaistusajan suunnitelmien toteutumista ja joka näin myös tosiasiallisesti mahdollisimman täysimääräisesti mahdollistaa asianmukaisesti kohdentuvan ja tarkoituksenmukaisen osallistumisvelvollisuuden toteutumisen. Mainitut seikat tärkeää huomioida vankiloille annetussa ohjeistuksessa.

Saadun selvityksen mukaan pykälässä ei ole tarpeen erikseen säätää uskonnollisista tilaisuuksista ja niiden järjestämisestä, sillä voimassa olevaan vankeuslakiin sisältyy niiden osalta riittävästi joustoa.

Pykälän 3 *momentissa* säädetään vangin yhteydenpidosta videoyhteyden tai muun teknisen yhteydenpitotavan välityksellä. Valiokunta toteaa, että videoyhteyksin tapahtuvan yhteydenpidon käytännön toteutumisen kannalta on tärkeää, että vankiloilla on tosiasialliset mahdollisuudet järjestää tällaisia tapaamisia. Tämä edellyttää sitä, että sekä videolaitteita että henkilökuntaa on riittävästi.

Vankeuslain 12 luvun 6 §:n mukaan vangille on annettava omalla kustannuksellaan mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä vankilan ulkopuolelle. Lisäksi pykälässä säädetään, että välttämättömien asioiden hoitamiseksi tai muusta erityisestä syystä puhelimen käyttö voidaan sallia korvauksetta. Mainittu säännös mahdollistaa normaalioloissakin puhelimen käytön sallimisen vankiloissa joustavasti, mutta hallituksen esityksen perusteluissa todetuin tavoin tätä mahdollisuutta tulee myös rajoitusten aikana käyttää mahdollisimman joustavasti (ks. HE, s. 32). Valiokunta ei siten pidä tarpeellisenä esimerkiksi sitä, että rajoitusten aikana vangeille sallittaisiin kaikki puhelut maksutta, sillä tästä voisi aiheutua Rikosseuraamuslaitokselle merkittäviä kuluja. Tarvetta maksuttomiin puheluihin vähentävät myös videoyhteyksin järjestettävät tapaamiset, joita on edellä mainituin tavoin tärkeää järjestää riittävästi ja mahdollisimman joustavasti.

Vankien puheluilla ja niiden hinnoilla on myös hallituksen esitystä yleisempää merkitystä. Saadun selvityksen mukaan nykyiset vankien puheluiden hinnat perustuvat voimassa olevaan hankintasopimukseen ja puhelinjärjestelmän uudessa kilpailutuksessa on huomioitu se, että vankien maksamat puheluhinnat eivät saisi ylittää yleistä puhelujen hintatasoa. Valiokunta pitää tätä tärkeänä, sillä se on jo aiemmin muussa yhteydessä korostanut sen varmistamista, että puhelujen hinnat vangeille eivät poikkea merkittävästi yleisten puhelujen hintatasosta (ks. LaVM 4/2017 vp, s. 3).

10 §. Päätösvalta. Ehdotetun pykälän 1 *momentin* mukaan Rikosseuraamuslaitoksen keskuhallintoyksikkö päättää 2—4 §:ssä tarkoitetuista rajoituksista ja keskeytyksistä. Pykälän 2 *momentissa* säädetään, että kiireellisissä tilanteissa päätöksen voi poikkeuksellisesti tehdä vankilan johtaja. Saadun selvityksen mukaan vankiloiden johtajat eivät ole velvollisia olemaan tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella. Tällaisissa tilanteissa vankilan johtajan päätösvaltaa laissa säädetyissä asioissa käyttää vankeuslain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu rikosseuraamusalueen päivystävä virkamies. Lakivaliokunta pitääkin perusteltuna, että vankilan johtajan lisäksi 2—4 §:ssä tarkoitettua päätöksen voi tehdä edellä tarkoitettu rikosseuraamusalueen päivystävä virkamies, joka on saadun selvityksen mukaan aina jonkin vankilan johtaja. Päivystävä virkamies voi tehdä päätöksen silloin, jos asianomaisen vankilan johtajalla ei ole valmiutta tehdä päätöstä työaikansa ulkopuolella. Päivystävän virkamiehen tulee kuitenkin vastaavalla tavalla kuin vankilan johtajan

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

ennen päätöksen tekemistä selvittää, onko Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköllä edellytyksiä tehdä asiassa päätös nopeasti (ks. HE, s. 35). Niin ikään päivystävän virkamiehen on vankilan johtajan tavoin ennen päätöksen tekemistä kuultava Vankiterveydenhuollon yksikön virkasuhteista lääkäriä taikka virkasuhteista kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavaa lääkäriä päätöksen välttämättömyydestä.

Vankilan johtajan tai edellä tarkoitetun päivystävän virkamiehen tulee päätöksen tekemisen jälkeen saattaa asia välittömästi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön päätettäväksi 1 momentin mukaisesti. Vankilan johtajan tai päivystävän virkamiehen päätös on siten voimassa vain siihen saakka, kunnes keskushallintoyksikkö on tehnyt asiassa oman päätöksensä. Valiokunta korostaa säännöksessä mainitun "välittömyyden" tärkeyttä, sillä vankilan johtajan päätöksestä ei voida valittaa eikä siten myöskään sen täytäntöönpanon kieltämistä voida vaatia. Niin ikään valiokunta korostaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön valmiutta tehdä lain voima-saolon aikana tarvittaessa nopeastikin päätöksiä eri vankiloiden osalta.

11 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentin mukaan vanki tai tutkintavanki saa valittaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön 2—4 §:n nojalla tekemästä päätöksestä. Vaikka muutoksenhakuun oikeutettuina mainitaan vain vanki ja tutkintavanki, hallituksen esityksen tarkoituksena ei saadun selvityksen mukaan ole sulkea esimerkiksi vangin tapajia muutoksenhaku-oikeuden ulkopuolelle, vaan oikeuteen hakea muutosta sovelletaan normaaliin tapaan lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019), jollei muutoksenhakuoikeutta ole nimenomaisesti kielletty. Jotta muutoksenhakuun oikeutettujen piiristä ei aiheudu tulkinnanvaraisuuksia, valiokunta ehdottaa momentin sanamuodon tarkistamista.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 44/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään mahdollisuudesta poiketa eräiltä osin vankeuslaissa (767/2005) ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa (400/2015) tarkoitettujen rangaistusten täytäntöönpanosta sekä tutkintavankeuslaissa (768/2005) tarkoitetun tutkintavankeuden toimeenpanosta covid-19-epidemian johdosta.

2 §

Vankiloiden toimintojen rajoittaminen tai keskeyttäminen

Jos on ilmeistä, että covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi jo toteutetut, vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain (1227/2016) mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä, voidaan vankilassa tai sen osastolla rajoittaa, niiltä osin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille, vankeuslain:

- 1) 8 luvun 3 §:ssä tarkoitettua toiminnan järjestämistä;
- 2) 8 luvun 8 §:ssä tarkoitettua koulutusta lukuun ottamatta perusopetuksen oppimäärää koskevaa opiskelua;
- 3) 11 luvun 1 §:ssä tarkoitettua vapaa-ajan toiminnan järjestämistä ja 2 §:ssä tarkoitettua vapaa-ajan toimintoihin osallistumista;
- 4) 11 luvun 4 §:ssä tarkoitettua kirjastoon pääsyä.

Jos on ilmeistä, että 1 momentin mukaiset rajoitukset eivät ole riittäviä mainitussa momentissa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi, voidaan siinä mainittuja toimintoja keskeyttää kokonaan viimesijaisena keinona siltä osin kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankilan tai vankilan osaston kaikki 1 momentissa mainitut toiminnot voidaan keskeyttää kokonaan vain 4 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu päätös saadaan tehdä, jos:

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

1) sairaanhoitopiirin alueella, jossa vankila tai vankilan osasto sijaitsee, 14 viimeisimmän päivän, jolta tieto on saatavilla, aikana todennettujen tartuntojen ilmaantuvuus on 100 000 asukasta kohden vähintään 50; ja

2) kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella, jossa vankila tai vankilan osasto sijaitsee, todetaan tautiryppäitä, joiden tartuntaketjuja ei pystytä luotettavasti jäljittämään ja jotka aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen alueella.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu päätös saadaan 3 momentissa säädetyn estämättä tehdä myös, jos päätöksen kohteena olevassa vankilassa merkittävällä määrällä vangeista tai henkilökuntaan kuuluvista on todettu covid-19-tartunta ja tartunnat aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen vankilassa, eikä tartuntatautilain 60 §:ssä tarkoitettulla karanteeniin määrittämisellä voida välttää rajoittamis- tai keskeyttämistoimenpiteitä.

Vankiterveydenhuollon yksikön on annettava Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle 3 ja 4 momentissa tarkoitettu asiantuntija-arvio omasta aloitteestaan tai Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön pyynnöstä. Vankiterveydenhuollon yksikön on omaa arvioitaan varten kuultava kyseisen vankilan sijaintialueen sairaanhoitopiirin kuntayhtymää tai Terveiden ja hyvinvoinnin laitosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan tehdä enintään yhden kuukauden ajaksi ja 2 momentissa tarkoitettu päätös kahden viikon ajaksi kerrallaan. Rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteet on lopetettava heti, jos ne eivät ole taudin torjumisen ja vankeuden täytäntöönpanolle vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa säädettyjen edellytysten kannalta välttämättömiä.

Kunkin rajoitus- ja keskeyttämistoimenpiteen välttämättömyyttä sekä niiden kestoa ja lopettamista harkittaessa on kuultava Vankiterveydenhuollon yksikköä.

Mitä 1—7 momentissa säädetään, sovelletaan myös tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun toimintaan osallistumiseen sekä 7 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun vapaa-ajan toimintaan osallistumiseen ja 3 §:ssä tarkoitettuun kirjastoon pääsyyn.

3 §

Vankien tapaamisten rajoittaminen tai keskeyttäminen

Jos on ilmeistä, että covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi vankilassa jo toteutetut, vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä, voidaan vankilassa tai sen osastolla rajoittaa, niiltä osin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämättöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille, vankeuslain 13 luvussa tarkoitettuja tapaamisia lukuun ottamatta mainitun luvun 5 §:ssä tarkoitettua lapsen tapaamista ja 6 §:ssä tarkoitettua asiamiehen tapaamista.

Jos on ilmeistä, että 1 momentin mukaiset rajoitukset eivät ole riittäviä mainitussa momentissa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi, voidaan vankeuslain 13 luvussa tarkoitettuja tapaamisia keskeyttää kokonaan viimesijaisena keinona siltä osin kuin se on välttämättöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuslain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettua valvottua tapaamista, 5 §:ssä tarkoitettua lapsen tapaamista, ~~ja~~ 6 §:ssä tarkoitettua asiamiehen tapaamista ja 7 §:ssä tarkoitettua vankien välistä valvottua tapaamista ei kuitenkaan voida keskeyttää.

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

Mitä 2 §:n 3—7 momentissa säädetään päätöksen tekemisestä, sovelletaan myös 1 momentissa tarkoitettujen tapaamisten rajoittamiseen ja keskeyttämiseen kuitenkin siten, että 2 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tartuntojen ilmaantuvuuden on oltava 100 000 asukasta kohden vähintään 25.

Mitä 1—3 momentissa säädetään, sovelletaan myös tutkintavankeuslain 9 luvussa tarkoitettuihin tapaamisiin. Mainitun luvun 3 §:ssä tarkoitettua lapsen tapaamista ja 4 §:ssä tarkoitettua asiamiehen tapaamista ei kuitenkaan voida rajoittaa tai keskeyttää, eikä kyseisen luvun 1 §:ssä tarkoitettua valvottua tapaamista ja 5 §:ssä tarkoitettua vankien välistä valvottua tapaamista keskeyttää.

Alle 18-vuotiaiden vankien ja tutkintavankien tapaamisia ei voida rajoittaa tai keskeyttää. (Uusi 5 mom.)

4 §

Vankien poistumislupien rajoittaminen tai keskeyttäminen

Jos on ilmeistä, että covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi vankilassa jo toteutetut vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä, voidaan vankilassa tai sen osastolla rajoittaa, niiltä osin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille, vankeuslain 14 luvussa tarkoitettuja poistumislupia lukuun ottamatta mainitun luvun 5 §:ssä tarkoitettua poistumislupaa erittäin tärkeästä syystä.

Jos on ilmeistä, että 1 momentin mukaiset rajoitukset eivät ole riittäviä momentissa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi, voidaan vankeuslain 14 luvussa tarkoitettuja poistumislupia keskeyttää kokonaan viimesijaisena keinona siltä osin kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuslain 14 luvun 5 §:ssä tarkoitettua poistumislupaa erittäin tärkeästä syystä ei kuitenkaan voida keskeyttää.

Mitä 2 §:n 3—7 momentissa säädetään päätöksen tekemisestä, sovelletaan myös 1 momentissa tarkoitettujen poistumislupien rajoittamiseen ja keskeyttämiseen kuitenkin siten, että 2 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tartuntojen ilmaantuvuuden on oltava 100 000 asukasta kohden vähintään 25.

Alle 18-vuotiaiden vankien poistumislupia ei voida rajoittaa tai keskeyttää. (Uusi 4 mom.)

5 §

Rajoitusten ja keskeytysten vaikutus vankeja koskeviin päätöksiin

Edellä 2-4 §:ssä tarkoitetun päätöksen perusteella sen ollessa voimassa vankeuslain 8 luvun 4 §:n nojalla tehtyä päätöstä vangin sijoittamisesta toimintaan voidaan muuttaa, 8 luvun 6 tai 9 §:n nojalla haettu lupa voidaan evätä tai jo myönnetty lupa peruuttaa, 13 luvun 4 tai 7 §:n tarkoitettu tapaaminen evätä tai jo myönnetty tapaaminen peruuttaa ja 14 luvun 2, 4 tai 6 §:n nojalla haettu poistumislupa evätä tai jo myönnetty lupa peruuttaa, jos se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on vankeuslain 1 lu-

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

vun 3 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille.

Edellä 1 momentissa säädettyä sovelletaan myös tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:ssä sekä 9 luvun 2 ja 5 §:ssä tarkoitettuihin päätöksiin.

6 §

Vankilan eräät järjestelyt rajoitus- tai keskeyttämis päätöksen voimassa ollessa

Jos vankilan toimintoja on 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla rajoitettu tai keskeytetty, vankeuslain 8 luvun 2 §:n 1 momentin mukainen osallistumisvelvollisuus toimintaan voidaan täyttää myös muussa kuin rangaistusajan suunnitelmaa edistävässä toiminnassa sen mukaisesti, mitä korvaavaa toimintaa vankilassa olosuhteet huomioiden voidaan järjestää. Tavanomaisesta osallistumisvelvollisuudesta poikkeaminen ei vaikuta vangille maksettavaan vankeuslain 9 luvun 6 §:ssä tarkoitettuun toimintaraahan tai palkkaan.

Jos tavanomaista kirjastoon pääsyä rajoitetaan tai pääsy keskeytetään 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla, on vankien ja tutkintavankien kirjastopalveluista huolehdittava muulla tavoin.

Jos tapaamisia tai poistumislupia rajoitetaan, keskeytetään tai peruutetaan 3—5 §:ssä tarkoitetulla tavalla, tulee vangille ja tutkintavangille sallia mahdollisuuksien mukaan vankeuslain 13 luvun 13 §:n 1 momentissa ja tutkintavankeuslain 9 luvun 10 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen lupa olla videoyhteyden tai muun soveltuvan teknisen yhteydenpitotavan välityksellä yhteydessä myös muuhun kuin mainitussa momentissa tarkoitettuun henkilöön ja myös muutoin kuin yhteyksien säilymiseksi tai muusta tärkeästä syystä. Edellytyksenä on kuitenkin, ettei tutkintavangin oikeutta yhteydenpitoon ole pakkokeinolain (806/2011) 4 luvun nojalla rajoitettu. Yhteydenpidon valvontaan, keskeyttämiseen ja peruuttamiseen sovelletaan, mitä vankeuslain 13 luvun 2 §:n 2 momentissa ja 8 ja 9 §:ssä sekä tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 ja 7 §:ssä säädetään.

7 §

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittaminen

Jos covid-19-epidemian johdosta rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi on välttämätöntä, oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää, että yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdollisen vankeuden, jonka tehosteeksi on tuomittu valvontaan, ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista rajoitetaan tietyinä ajanjaksona. Rajoittaminen voi koskea kaikkia tai vain osaa mainituista yhdyskuntaseuraamuksista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu asetus voidaan antaa enintään tämän lain voimassaolon ajalle.

Rangaistuksen täytäntöönpanoon on 1 momentissa säädetystä huolimatta ryhdyttävä, jos tuomittu rangaistus raukeaisi muutoin.

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

8 §

Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon lykkääminen ja keskeyttäminen

Edellä 7 §:ssä tarkoitetun rangaistuksen täytäntöönpano voidaan lykätä tai keskeyttää siksi ajaksi, kun kyseisen yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa on rajoitettu pykälässä tarkoitetulla tavalla. Lykkäystä tai keskeyttämistä harkittaessa on otettava huomioon rangaistuksen sisältö, tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet ja jäljellä oleva rangaistusaika.

Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys on peruutettava, jos ilmenee, että lykkäyksen tai keskeytyksen edellytykset eivät enää ole olemassa.

Rangaistuksen täytäntöönpanoon on 1 momentissa säädetystä huolimatta ryhdyttävä, jos tuomittu rangaistus raukeaisi muutoin.

9 §

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon rajoittamisen, lykkäämisen ja keskeyttämisen vaikutukset

Rangaistusajaksi ei lueta aikaa, jonka tuomion täytäntöönpanon aloittaminen siirtyy, lykätään tai täytäntöönpano keskeytetään tämän lain 7 tai 8 §:n nojalla. Tätä aikaa ei myöskään oteta huomioon, kun lasketaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkoitettuja täytäntöönpanon enimmäisaikaa taikka lykkäyksen tai keskeytyksen enimmäisaikaa.

10 §

Päätösvalta

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättää 2—4 §:ssä tarkoitetuista rajoituksista ja keskeytyksistä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön on varattava ennen päätöksen tekemistä päätöksen kohteena olevan vankilan johtajalle tai päätöksen kohteena olevien vankiloiden johtajille tilaisuus esittää näkemyksensä päätöksen välttämättömyydestä ja sisällöstä.

Jos 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tekeminen ei siedä viivytystä, voi vankilan johtaja **tai vankeuslain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu rikosseuraamusalueen päivystävä virkamies** 1 momentista poiketen tehdä rajoituksia tai keskeytyksiä koskevan päätöksen, minkä jälkeen asia on saatettava välittömästi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön päätettäväksi 1 momentin mukaisesti. Vankilan johtajan **ja vankeuslain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettua rikosseuraamusalueen päivystävän virkamiehen** on ennen päätöksen tekemistä kuultava Vankiterveydenhuollon yksikön virkasuhteista lääkäriä taikka virkasuhteista kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavaa lääkäriä päätöksen välttämättömyydestä. Kuuleminen korvaa 2 §:n 5 momentissa tarkoitetun asiantuntija-arvion.

Vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies tekee 5 §:ssä ja 6 §:n 3 momentissa tarkoitetut päätökset 2—4 §:ssä tarkoitetun päätöksen ollessa voimassa.

Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja päättää 8 §:ssä tarkoitettua täytäntöönpanon aloittamisen lykkäyksestä tai keskeytyksestä ja lykkäyksen tai keskeytyksen peruuttamisesta.

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2021 vp

11 §

Muutoksenhaku

~~Vanki tai tutkintavanki saa valittaa~~ Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön 2—4 §:n nojalla tekemästä päätöksestä saa valittaa. ~~Vanki tai tutkintavanki ei saa vaatia oikaisua tai valittaa päätöksestä, jos sen on tehnyt~~ Vankilan johtajan 10 §:n 2 momentin nojalla tekemään päätökseen ei saa vaatia oikaisua tai hakea muutosta valittamalla.

Vankilan johtajan ja turvallisuudesta tai toiminnoista vastaavan virkamiehen tekemään 5 §:ssä ja 6 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen sovelletaan, mitä muutoksenhakuoikeudesta säädetään vankeuslain 20 luvun 1 ja 2 §:ssä sekä tutkintavankeuslain 15 luvun 1 ja 2 §:ssä. Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan tekemään 8 §:ssä tarkoitettuun päätökseen sovelletaan, mitä muutoksenhakuoikeudesta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 86 §:ssä.

Muutoksenhaussa sovelletaan muutoin, mitä vankeuslain 20 luvun 3—5 ja 7—8 §:ssä ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 87—89 ja 91 ja 92 §:ssä säädetään.

12 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2021.

Helsingissä 6.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Leena Meri ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Jouni Ovaska kesk
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Mirka Soinikoski vihr
jäsen Sebastian Tynkkynen ps
jäsen Paula Werning sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila